

Sag C-227/23**Sammendrag af anmodning om præjudiciel afgørelse i henhold til artikel 98, stk. 1, i Domstolens procesreglement****Dato for indlevering:**

11. april 2023

Forelæggende ret:

Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandene)

Afgørelse af:

31. marts 2023

Kassationsappellanter:

Kwantum Nederland BV

Kwantum België BV

Kassationsindstævnt:

Vitra Collections AG

Hovedsagens genstand

Hovedsagen vedrører en tvist mellem Kwantum Nederland BV og Kwantum België BV (herefter samlet »Kwantum«) på den ene side og Vitra Collections AG (herefter »Vitra«) på den anden side angående en stol, som markedsføres af Kwantum og angiveligt krænker Vitras ophavsret.

Genstand og retsgrundlag for anmodningen om præjudiciel afgørelse

Denne anmodning, som er indgivet i medfør af artikel 267 TEUF, vedrører det spørgsmål, om en designerstol af amerikansk oprindelse nyder ophavsretlig beskyttelse som »brugskunstværk« i Nederlandene og Belgien. I denne henseende ønskes det for det første oplyst, om de faktiske omstændigheder i hovedsagen under hensyntagen til artikel 351, stk. 1, TEUF er omfattet af EU-rettens anvendelsesområde. Således opstår det spørgsmål, om og i bekræftende fald hvordan den såkaldte materielle gensidighedsprøvelse som omhandlet i artikel 2, stk. 7, i Bernerkonventionen til værn for litterære og kunstneriske værker (herefter »Bernerkonventionen«) skal anvendes med hensyn til de rettigheder og pligter,

der er fastsat i Den Europæiske Unions charter om grundlæggende rettigheder (herefter »chartret«).

Præjudicielle spørgsmål

1. Er den i hovedsagen omhandlede situation omfattet af EU-rettens materielle anvendelsesområde?

Såfremt dette spørgsmål besvares bekræftende, forelægges desuden følgende spørgsmål:

2. Medfører det forhold, at beskyttelsen af intellektuel ejendomsret, som er fastsat i chartrets artikel 17, stk. 2, også omfatter ophavsretten til et brugskunstværk, at en begrænsning af udøvelsen af ophavsretten (som omhandlet i direktiv 2001/29/EF) til et brugskunstværk ved anvendelse af den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7, i henhold til EU-retten, nærmere bestemt chartrets artikel 52, stk. 1, er underlagt den betingelse, at denne begrænsning skal være fastlagt i lovgivningen?

3. Skal artikel 2-4 i direktiv 2001/29/EF og chartrets artikel 17, stk. 2, og artikel 52, stk. 1, i lyset af Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7, fortolkes således, at det alene tilkommer EU-lovgiver (og ikke den nationale lovgiver) at afgøre, om udøvelsen af ophavsretten (som omhandlet i direktiv 2001/29/EF) i EU ved anvendelse af den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7, kan begrænses i forbindelse med et brugskunstværk, der har oprindelse i et tredjeland som omhandlet i Bernerkonventionen, og hvis ophavsmand ikke er statsborger i en EU-medlemsstat, og i bekræftende fald at fastlægge denne begrænsning på en klar og præcis måde (jf. Domstolens dom af 8.9.2020, C-265/19, EU:C:2020:677)?

4. Skal artikel 2-4 i direktiv 2001/29/EF, sammenholdt med chartrets artikel 17, stk. 2, og artikel 52, stk. 1, fortolkes således, at så længe EU-lovgiver ikke har fastsat en begrænsning af udøvelsen af ophavsretten (som omhandlet i direktiv 2001/29/EF) til et brugskunstværk ved anvendelse af den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7, må EU-medlemsstaterne ikke anvende denne prøvelse i forbindelse med et brugskunstværk, der har oprindelse i et tredjeland som omhandlet i Bernerkonventionen, og hvis ophavsmand ikke er statsborger i en EU-medlemsstat?

5. Er betingelserne i artikel 351, stk. 1, TEUF under de i hovedsagen omhandlede omstændigheder og henset til tidspunktet for vedtagelsen af (forgængeren til) Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7, opfyldt for så vidt angår Belgien, således at Belgien af denne grund frit kan vælge at anvende den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7, under hensyntagen til det forhold, at oprindelseslandet i den foreliggende sag tiltrådte Bernerkonventionen den 1. maj 1989?

Anførte EU-retlige forskrifter

Artikel 351, stk. 1, TEUF

Chartrets artikel 17, stk. 2, og artikel 52, stk. 1

Artikel 2-4 i Europa-Parlamentets og Rådets direktiv 2001/29/EF af 22. maj 2001 om harmonisering af visse aspekter af ophavsret og beslægtede rettigheder i informationssamfundet (herefter »direktiv 2001/29«)

Anførte internationale forskrifter

Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7

Kort fremstilling af de faktiske omstændigheder og retsforhandlingerne i hovedsagen

- 1 Vitra er en schweizisk virksomhed, der fremstiller designermøbler, bl.a. stole designet af det nu afdøde amerikanske ægtepar Charles og Ray Eames. En af de Eames-stole, som Vitra fremstiller, er »Dining Sidechair Wood« (herefter »DSW«). I 2014 konstaterede Vitra, at Kwantum under navnet »Paris« markedsfører og distribuerer en stol, der ligner DSW (herefter »Paris-stolen«). Ifølge Vitra udgør dette en krænkelse af virksomhedens ophavsret.
- 2 Vitra anlagde søgsmål ved Rechtbank Den Haag (retten i første instans i Den Haag, Nederlandene), bl.a. med påstand om, at den hævdede krænkelse af virksomhedens ophavsret skulle bringes til ophør, at Paris-stolen skulle udleveres med henblik på destruktion, og at Kwantum blev tilpligtet at betale erstatning. Rechtbank (ret i første instans) fastslog, at Kwantum ikke krænkede Vitras ophavsret og ikke handlede uretmæssigt ved at markedsføre Paris-stolen.
- 3 Gerechtshof Den Haag (appeldomstolen i Den Haag, Nederlandene, herefter »Gerechtshof«) ophævede denne afgørelse som appelinstans og fastslog, at Kwantum siden den 22. marts 2017 havde krænket Vitras ophavsret med Paris-stolen og siden den 8. august 2014 ved at markedsføre denne stol havde handlet uretmæssigt over for Vitra. Kwantum har iværksat kassationsappel til prøvelse af denne afgørelse ved den forelæggende ret, Hoge Raad der Nederlanden (Nederlandenes øverste domstol).

De væsentligste argumenter, der anføres af hovedsagens parter

- 4 Denne sag vedrører anvendelsen og rækkevidden af den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7. I henhold til denne bestemmelse har værker, som i hjemlandet udelukkende beskyttes som mønstre og modeller, i et andet EU-land kun ret til den særlige beskyttelse, som i det pågældende land ydes mønstre og modeller.

- 5 Gerechtshof (appeldomstol) bemærkede i den appellerede afgørelse, at den materielle gensidighedsprøvelse afhænger af, hvorledes den pågældende genstand, her DSW, behandles i oprindelseslandet, her USA. Ifølge Gerechtshof (appeldomstol) kræves det i denne forbindelse kun, at den pågældende genstand i oprindelseslandet betragtes som et »brugskunstværk«, der kan nyde ophavsretlig beskyttelse. Det er derfor ikke påkrævet, at genstanden faktisk er ophavsretligt beskyttet i oprindelseslandet.

Kort fremstilling af begrundelsen for forelæggelsen

- 6 I kassationssagen opstår det spørgsmål, om den materielle gensidighedsprøvelse overhovedet finder anvendelse i denne sag. EU er ikke part i Bernerkonventionen, og der findes ikke nogen EU-retlig bestemmelse vedrørende den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7. Dette betyder i princippet, at Unionens medlemsstater selv kan vælge, om de vil undlade at anvende denne prøvelse i forbindelse med et værk, som har oprindelse i et tredjeland, eller hvis ophavsmand er en tredjelandsstatsborger. Det kan dog udledes af Domstolens dom af 8. september 2020, Recorded Artists Actors Performers (C-265/19, EU:C:2020:677, herefter »RAAP-dommen«), at den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7, ikke må anvendes i forbindelse med et værk eller en ophavsmand fra et tredjeland, selv om Bernerkonventionen i modsætning til den i RAAP-dommen omhandlede traktat om fremførelser og fonogrammer fra Verdensorganisationen for Intellectuel Ejendomsret (herefter »WPPT«) ikke er en del af EU-retten. Imidlertid har Unionen i visse traktater (aftalen om handelsrelaterede intellektuelle ejendomsrettigheder fra Verdensorganisationen for Intellectuel Ejendomsret) forpligtet sig til at overholde Bernerkonventionens artikel 1-21.
- 7 RAAP-dommen vedrørte anvendelsen af den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til WPPT's artikel 4, stk. 2, i forbindelse med amerikanske udøvende kunstnere. I denne sammenhæng fastslog Domstolen bl.a., at den i denne sag omhandlede ret til et rimeligt vederlag i EU udgør en ophavsretsbeslægtet rettighed, og at denne rettighed derfor udgør en integrerende del af den beskyttelse af intellektuel ejendomsret, der er fastsat i chartrets artikel 17, stk. 2. Derfor skal enhver begrænsning i udøvelsen af denne ophavsretsbeslægtede rettighed være fastlagt i lovgivningen (chartrets artikel 52, stk. 1). Eftersom denne ret følger af en harmoniseret regel, tilkommer det alene EU-lovgiver og ikke de nationale lovgivere at afgøre, om der er anledning til at begrænse indrømmelsen af denne ophavsretsbeslægtede ret i Unionen for så vidt angår tredjelandsstatsborgere, og i bekræftende fald at fastlægge denne begrænsning på en klar og præcis måde.

RAAP-dommens betydning for anvendelsen af Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7, i EU

- 8 I henhold til artikel 2, litra a), i direktiv 2001/29 indfører medlemsstaterne en eneret til at tillade eller forbyde reproduktion for ophavsmænd for så vidt angår

deres værker. Det fremgår af Domstolens dom af 16. juli 2009, Infopaq International (C-5/08, EU:C:2009:465), at begrebet »værk« er et harmoniseret EU-retligt begreb. Domstolen bemærkede i denne dom, at de forskellige dele af et værk er ophavsretligt beskyttet efter artikel 2, litra a), i direktiv 2001/29, forudsat at de indeholder nogle af de elementer, der er udtryk for ophavsmandens egen intellektuelle frembringelse som skaber af dette værk. Hvis denne betingelse er opfyldt, er det pågældende værk ophavsretligt beskyttet.

- 9 Det fremgår af Domstolens dom af 12. september 2019, Cofemel (C-683/17, EU:C:2019:721), at også et brugskunstværk, som falder ind under begrebet værk, der er omhandlet i direktiv 2001/29, er ophavsretligt beskyttet. Domstolen bemærkede i denne dom, at genstande skal kvalificeres som »værker« som omhandlet i direktiv 2001/29, hvis de er omfattet af begrebet værk, og at de i denne egenskab omfattes af en ophavsretlig beskyttelse i overensstemmelse med direktiv 2001/29.
- 10 Det følger af det ovenfor anførte, at beskyttelsen af intellektuel ejendom, som er fastsat i chartrets artikel 17, stk. 2, også omfatter ophavsretten til et brugskunstværk. I denne sammenhæng rejser RAAP-dommen det spørgsmål, om en begrænsning af udøvelsen af ophavsretten til et brugskunstværk ved anvendelse af den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7, i henhold til EU-retten også er underlagt den betingelse, at denne begrænsning skal være fastlagt i lovgivningen. Endvidere kan det udledes af RAAP-dommen, at dette alene tilkommer EU-lovgiver. Imidlertid har EU-lovgiver på EU-rettens nuværende udviklingstrin ikke fastsat en sådan begrænsning. Dette medfører muligvis, at medlemsstaterne ikke må anvende den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7.

Artikel 351, stk. 1, TEUF

- 11 Ved oprettelsen af Det Europæiske Økonomiske Fællesskab i 1957 ønskede medlemsstaterne at opretholde de internationale forpligtelser, som de tidligere havde indgået. Artikel 351, stk. 1, TEUF har derfor følgende ordlyd:

»De rettigheder og forpligtelser, der følger af konventioner, som før den 1. januar 1958 [...] er indgået mellem på den ene side en eller flere medlemsstater og på den anden side et eller flere tredjelande, berøres ikke af bestemmelserne i traktaterne.«

Kwantum har gjort gældende, at den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7, er omfattet af anvendelsesområdet for artikel 351, stk. 1, TEUF. I så fald vil EU-retten, uanset den fortolkning heraf, som blev anlagt i RAAP-dommen, ikke være til hinder for anvendelsen af Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7.

- 12 Artikel 351 TEUF finder imidlertid kun anvendelse på internationale forpligtelser, som er indgået før den 1. januar 1958. Nederlandene tiltrådte Bruxelles-revisionen af Bernerkonventionen den 16. november 1972, og den trådte i kraft for Nederlandene den 7. januar 1973. For Belgien trådte Bruxelles-revisionen af Bernerkonventionen dog i kraft før den 1. januar 1958. Dette medfører muligvis, at Kwantum kan påberåbe sig artikel 351, stk. 1, TEUF, for så vidt som Vitras krav vedrører ophavsretlig beskyttelse i Belgien.
- 13 Der opstår således det spørgsmål, om det har betydning for den ophavsretlige beskyttelse i Belgien og anvendelsen af artikel 351 TEUF, at oprindelseslandet i den foreliggende sag, Amerikas Forenede Stater, tiltrådte Bernerkonventionen (Paris-versionen) den 1. marts 1989, og at forpligtelserne i henhold til Bernerkonventionen med hensyn til denne specifikke kontraherende stat dermed opstod efter den 1. januar 1958.

Rimelig tvivl

- 14 I lyset af det ovenfor anførte er der rimelig tvivl med hensyn til besvarelsen af spørgsmålet om, for det første hvorvidt den foreliggende situation er omfattet af EU-rettens materielle anvendelsesområde, og for det andet hvorvidt den materielle gensidighedsprøvelse i henhold til Bernerkonventionens artikel 2, stk. 7 – uden en tilsvarende EU-retlig bestemmelse – må anvendes i Nederlandene eller i Belgien i forbindelse med et brugskunstværk, der stammer fra et tredjeland, og hvis ophavsmand ikke er statsborger i en EU-medlemsstat. Hoge Raad (øverste domstol) forelægger derfor de ovenfor anførte spørgsmål til præjudiciel afgørelse.